

Náhrady imisních škod a Lesy ČR

V nedávné době správce největšího lesního majetku u nás oslovil přední české vlastníky kanalizací se žádostí o náhrady škod na lesních porostech z titulu imisí ze znečištění ovzduší látkami unikajícími z čistíren odpadních vod. Je možné očekávat, že budou-li žádosti o náhrady škod úspěšné, aktivita bude posléze rozšířena i na další vlastníky čistíren odpadních vod.

Předkládaný článek se zamýšlí nad právními otázkami, které se těchto případů týkají, zejm. nad odpovědností za škody způsobené provozem čistíren odpadních vod. Problematika se samozřejmě zcela shodně dotýká i dalších komunálních zdrojů emisí, jako jsou městské teplárny, spalovny odpadů apod.

Odpovědnost za škodu obecně

Právo odpovědnosti za škodu, jak je upraveno v zákoně č. [89/2012](#) Sb., občanském zákoníku (dále též OZ), je založeno na dvou zásadách občanského práva, a to na zásadě ochrany života a zdraví a dále na zásadě ochrany vlastnického práva. Pokud je do těchto chráněných hodnot zasaženo, poškozený má - za podmínek stanovených zákonem (ano, odpovědnost za škodu by, nebýt zákona, žádná nebyla) - právo na náhradu škody.

Odpovědnost za škodu je závazkovým právním vztahem mezi poškozeným na straně jedné a škůdcem, resp. osobou odpovědnou za škodu na straně druhé. Odpovědnostní právní vztah v sobě zahrnuje vždy, bez ohledu na druh odpovědnosti, tyto prvky: 1. škoda, 2. protiprávnost (obvykle jde o protiprávní konání nebo nekonání škůdce, v některých typech odpovědností jde o „protiprávnost stavu věci“ jako takovou) a 3. příčinná souvislost mezi protiprávností a škodou.

Zavinění škody

U většiny typů odpovědnostních vztahů k těmto třem nezbytným prvkům občanský zákoník vyžaduje ještě 4. prvek, a to zavinění, ať ve formě úmyslu či nedbalosti. Úmysl znamená, že škůdce škodu způsobit chtěl (přímý úmysl), popř. byl lhostejný k tomu, zda jeho jednáním škoda nastane (nepřímý úmysl). Nedbalost spočívá v tom, že škůdce sice škodit nechtěl, ale choval se nerozumně, zejm. zbytečně riskoval (vědomá nedbalost), nebo že škůdce škodit nechtěl a ani si nebyl vědom toho, že jeho jednáním škoda může nastat, ač to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům, zejm. zkušenostem a znalostem, vědět měl a mohl (nevědomá nedbalost).

Nevědomou nedbalost zákon předpokládá, tedy je na tom, komu je odpovědnost kladena k tíži, aby prokázal, že ve vztahu ke vzniku škody nejednal nedbale, např. že jeho zařízení, které způsobilo škodu, řádně udržoval apod. Předpoklad nevědomé nedbalosti je zákonem stanoven proto, aby ulehčil poškozenému důkazní situaci - nevědomá nedbalost se dokazuje jen velmi obtížně, daleko lehčeji se dokazuje, že k ní nedošlo, protože bylo uděláno to a to, aby škoda nenastala.

Při pohledu do minulosti zjistíme, že prvek zavinění byl po téměř dva tisíce let římské právní tradice vyžadován u odpovědnosti za škodu všech typů škodných událostí, snad s výjimkou odpovědnosti za škody způsobené zvířetem či stavbou (např. pádem stavby či její součástí) a stavební činností. Nicméně v druhé polovině 19. století, tedy v době industrializace, rozvoje železnic atd., právníci vyspělých zemí zjistili, že se množí škodní případy industriálních škod, u nichž se ukázalo, že k

zavinění škody nedošlo ani ve formě nevědomé nedbalosti, tedy že s konceptem čtyř prvků odpovědnosti za škodu nemůžeme dále vystačit.

Důvody pro odpovědnost za škody z provozní činnosti

Potřeba právní úpravy odpovědnosti za škody z provozní činnosti v nejširším slova smyslu se začala shledávat během 19. století. Vlák vykolejil a zabil přitom dobytek pasoucí se u dráhy. Vlák jiskrou z komína či jiskrou z brzdy vagonu zapálil pole s úrodou. Plynojem se v extrémním horku přehřál a vybuchl, tlaková vlna v blízkém okolí usmrtila či vážně zranila vše živé a v širokém okolí způsobila řadu zranění a škod na majetku, zejm. rozbila okna. Nešlo již o náhody, které přirozeně vznikají působením přírodních sil, jako je např. uvolnění skály, pád stromu apod., nýbrž o nehody, jejichž prapříčina leží v lidské činnosti přinášející svému okolí zvýšenou míru nebezpečí. Jedná se o škody způsobené zvláštními vlastnostmi provozu dráhy nebo plynárny apod.

Tehdejší právní věda proto začala vnímat, že jsou lidské činnosti, při nichž mohou vznikat škody, aniž by je provozovatel těchto činností zavinil a že je potřeba řešit právní odpovědnost za ně v souladu se zásadou »nikomu neškodit«. Neboť by nebylo správné, aby z pozitivních důsledků těchto činností profitoval jejich provozovatel, zatímco aby negativní důsledky těchto činností neslo jeho okolí. Jde - ekonomickou analýzou práva řečeno - o internalizaci negativních externalit čili ať rizika nese ten, kdo z nich těží.

Společným pojítkem všech těchto případů bylo to, že škody při daných činnostech nastávají, i když je nikdo nezavinil (tedy že nejednal úmyslně či nedbale) např. svou nedbalostí při provozu, údržbě atd. Prostě se někdy takové věci stávají.

Proto se v případě škod provozem železnice a posléze i automobilové dopravy a dále v případech škod z provozních havárií továren, plynáren, elektráren a dalších průmyslových »-áren« zavedl koncept tzv. objektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti za výsledek. Tedy v těchto případech byl prvek zavinění opuštěn. Důvod byl nasnadě, jestliže někdo provozuje činnost průmyslového či strojního charakteru ke své obživě, čímž dá vzniknout nebezpečí škody na životě, zdraví a majetku jiných osob, pak je potřeba tato rizika eliminovat tím, že právní řád jej učiní odpovědným za tyto škody. Z tohoto myšlenkového základu vzešla i stávající právní úprava.

Dnešní právní úprava provozní odpovědnosti

Oproti prvopočátkům právní úpravy provozní odpovědnosti dnešní občanský zákoník rozlišuje odpovědnost za škody z provozní činnosti (§ 2924), odpovědnost za škody z provozu zvláště nebezpečného (§ 2925) a škodu z provozu dopravních prostředků (§ 2927) - této odpovědnosti se však již dále věnovat nebudeme.

Spojovacím rysem odpovědnosti za škody z provozní činnosti a odpovědnosti za škody z provozu zvláště nebezpečného je odpovědnost provozovatele dané činnosti za výsledek, tj. odpovědnost bez ohledu na provozovatelovo zavinění.

Co oba druhy odpovědností od sebe odlišuje, je zejm. právní úprava podmínek možného zproštění se odpovědnosti za vzniklé škody. U běžné provozní odpovědnosti postačí, aby provozovatel prokázal, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo; pokud to prokáže, pak za škodu nebude právně odpovědný.

Oproti tomu v případě provozu zvláště nebezpečného se lze odpovědnosti zprostit jedině tehdy, prokáže-li se, že za vznikem škody, např. únikem chemických látek do životního prostředí, stojí vnější vyšší moc, např. povodeň, zemětřesení apod., neodvratitelné jednání třetí osoby, např. útok vandala, teroristy apod., nebo vlastní jednání poškozeného.

tab. 1 - občanský zákoník

§ 2924

Škoda z provozní činnosti

Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výtěžné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se zprostí, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

§ 2925

Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným

(1) Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; provoz je zvláště nebezpečný, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče. Jinak se povinnosti zprostí, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby; ujedná-li se další důvody zproštění, nepřihlíží se k tomu.

(2) Je-li z okolností zřejmé, že provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá pravděpodobnosti způsobení škody provozem.

(3) Má se za to, že provoz je zvláště nebezpečný, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.

Co je zvláště nebezpečný provoz

Z pohledu odpovědnosti za škodu je hranice mezi běžnou provozní činností a provozem zvláště nebezpečným určena hned dvojím způsobem. Za prvé, zvláště nebezpečným provozem bude vždy provoz, který používá přírodní síly, suroviny, zařízení či produkuje výrobky, které jsou samy o sobě vysoce nebezpečné pro život, zdraví, majetek či životní prostředí a pro něž je typické, že i při zachování veškeré potřebné péče a s využitím všech poznatků vědy a techniky nejsou plně ovladatelné a kontrolovatelné, takže hrozí pro okolí zvýšené a zpravidla přímé nebezpečí vzniku škod. Takovými provozy budou např. továrna na chemikálie či výbušniny.

Kromě toho občanský zákoník v § 2925 odst. 3 stanovuje, že »se má za to«, že zvláště nebezpečným provozem je jakýkoliv provoz vedený »továrním způsobem«. Bude se jednat o provoz vysoce organizovaný, s větším počtem zaměstnanců, s návazností jednotlivých činností. Továrním způsobem bude např. provozována výroba nábytku o několika desítkách či stovkách zaměstnanců, zatímco malá truhlářská dílna o několika málo zaměstnancích se za továrnu považovat nebude.

U továren zákon předpokládá, že jsou zvláště nebezpečnými provozovny. Nicméně slůvka »má se za to« dávají továrníkovi možnost v konkrétním soudním sporu prokázat opak, že jeho továrna ve vztahu ke vzniklé škodě není zvláště nebezpečným provozem, protože předmětná škoda nevznikla působením zvláště nebezpečné přírodní síly, suroviny či zařízení ani působením zvláště nebezpečného výrobku apod.

Druhy provozních činností v případě čistíren odpadních vod

Čistíren odpadních vod (ČOV) je celá řada druhů, od výrobních pro rodinný dům až po ústřední čistírnu odpadních vod v pražské Bubenči pro několik milionů ekvivalentních obyvatel. Pojďme se podívat, jak to bude s odpovědností za provozní škody u jednotlivých druhů, resp. velikostí ČOV.

Začněme od nejmenšího. ČOV pro rodinný dům, např. výrobní ČOV vůbec nebude předmětem provozní odpovědnosti, nýbrž obecné odpovědnosti za škodu, protože rodinný dům zpravidla nebude provozován za účelem dosažení výtěžku, nýbrž za účelem bydlení členů rodiny.

Obecní čistírna odpadních vod už naproti tomu za účelem výtěžku provozována je (výtěžek

nezaměňujeme za zisk!), nicméně bude-li čistírna bez stálé obsluhy, nebo bude-li mít stálou obsluhu sestávající z několika málo osob, určitě nebude naplňovat znak provozu vedeného továrním způsobem.

Oproti tomu čistírny odpadních vod se stálou, mnohočlennou obsluhou, zejm. velké provozy obsluhující velké zdroje znečištění odpadních vod jako jsou rozsáhlé průmyslové komplexy, městské aglomerace apod., již bude možné považovat za provozy vedené továrním způsobem.

Druhy odpovědností podle druhů čistírenského provozu

Z pohledu našeho tématu výroková čistírna u rodinného domu předmětem odpovědnosti za škodu z provozní činnosti vůbec nebude, neboť rodinný dům se neprovozuje za účelem výdělků. To znamená, že způsobí-li takováto ČOV škodu, postačí, aby její provozovatel prokázal, že škodu nezavinil svou nedbalostí, např. neodbornou manipulací, nedostatečnou údržbou apod.

U ČOV provozovaných za účelem výdělků, avšak ne továrním způsobem, se odpovědnost za škodu z provozní činnosti bude řídit ustanovením § 2924 občanského zákoníku. Aby se provozovatel zprostil odpovědnosti za škodu, postačí prokázat, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo. Např. že obsluha byla řádně proškolená, že dodržovala úředně schválený provozní řád, že provozovatel průběžně vyhodnocoval provozní parametry, neprodleně odstraňoval poruchy a havárie, že jím vypouštěné odpadní vody plnily povolené limity apod. Samozřejmě pomůže, pokud je provozovatel ČOV certifikován, že vyhovuje požadavkům EMAS (Eco Management and Audit Scheme) nebo alespoň podle systému environmentálního managementu podle normy ISO 14001. Úplně výborné by bylo, pokud by provozovatel prokázal, že v rámci ČOV nepoužívá žádná zastaralá zařízení, nýbrž jen ty nejlepší dostupné technologie, nicméně lze používat i starší technologie, pokud je to v daném případě rozumné.

I v případě ČOV provozovaných továrním způsobem má provozovatel možnost prokázat, že se v jeho případě o provoz zvláště nebezpečný nejedná, tím, že prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat. Kromě toho provozní vypouštění znečišťujících látek při běžném provozu v souladu s emisními limity a na základě platných právních předpisů samo o sobě ke vzniku závažných škod, jak je popisuje § 2925 odst. 1 OZ, vést nemůže.[1] Není tedy naplněn základní předpoklad pro posouzení takového provozu jako zvláště nebezpečného.

Pro úplnost je však třeba uvést, že taková argumentace neplatí např. u škod z úniku vysoce toxických chemikálií, které zamoří recipient, nebo vzešla-li škoda např. z výbuchu kogenerační jednotky plynového hospodářství (tedy škody způsobené nějakou formou havárie); v takových situacích se režimu odpovědnosti za zvláště nebezpečný provoz nelze zprostit ani prokázáním, že provozovatel vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby vzniku škody zabránil, nepomůže ani poukaz na to, že dodržel emisní limity znečišťujících látek apod.

Provozovatel nebezpečného provozu se může své odpovědnosti za škodu zprostit pouze tehdy, pokud prokáže, že příčina vzniku škody ležela vně zvláště nebezpečného provozu. Zákon rozeznává tři takové případy, a to vnější vyšší moc (povodeň, zemětřesení apod.), vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby, např. vandala, teroristu apod.

OZ nově také reaguje na to, že u škod způsobených provozem zvláště nebezpečným lze jen obtížně prokazovat příčinnou souvislost, zejm. pokud má vznik škody více příčin. Tak např. v továrně došlo k havárii, při níž do jejího okolí unikly nebezpečné látky, a následně se v okolí zvýšil úhyn lesního porostu z 15% na 30%. Z toho lze usoudit (s mírnou dávkou zjednodušení), že pokud v okolí došlo k nějakému úhynu porostu, existuje 50% pravděpodobnost, že to bylo způsobeno uvedenou havárií. Podle dřívější právní úpravy by vlastník lesa, který byl poškozen, neobdržel žádnou náhradu, neboť

nebylo bezpečně prokázáno, že k úhynu došlo v důsledku průmyslové havárie. Naproti tomu, podle OZ by vlastník lesa náhradu obdržel v míře, která odpovídá pravděpodobnosti, že škoda vznikla právě v důsledku průmyslové havárie, tedy ve výši 50% z celkové škody (§ 2925 odst. 2).

Podstata odpovědnosti za škody na lesích

Vypadá to na první pohled jednoduše: Z čistíren odpadních vod unikají do ovzduší látky, které mají potenciálně poškozovat lesní porosty. Lesy následkem toho rostou méně, stromy odumírají atd. V ustanovení § 11 odst. 1 lesního zákona je stanovena obecná prevenční povinnost předcházet škodám na lesích a v ust. § 21 odst. 1 je stanovena povinnost toho, kdo při své činnosti užívá či produkuje látky, které poškozují les, přijímat opatření k zabránění či zmírnění jejich škodlivých následků.

tab. 2 - Lesní zákon

§ 11

Základní povinnosti

(1) Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese.

(2) Vlastník lesa je povinen usilovat při hospodaření v lese o to, aby nepoškozoval zájmy jiných vlastníků lesů a funkce lesa byly zachovány (plněny rovnoměrně a trvale) a aby byl zachován (chráněn) genofond lesních dřevin.

§ 21

Náhrady za poškozování lesa

(1) Právnícké a fyzické osoby, které při své činnosti používají nebo produkuje látky poškozující les a les ohroží nebo poškodí, jsou povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků.

(4) Ministerstvo v dohodě s Ministerstvem financí stanoví právním předpisem způsob výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích.

Na ustanovení § 21 odst. 1 lesního zákona je založena podstata nároků na náhradu škody, které v současné době vznášejí někteří vlastníci lesů (či spíše jen jeden, ten největší) vůči některým provozovatelům čistíren odpadních vod. Za škody na lesích by měl odpovídat provozovatel ČOV, neboť ten se dopouští škodlivé činnosti. Judikatura Nejvyššího soudu není jednotná v tom, zda se má nárok, založený na obecných ustanoveních občanského zákoníku, vznášet proti vlastníkovi zdroje škodlivé příčiny, protože na osobě provozovatele vlastně nezáleží, či proti jeho provozovateli. Pakliže by pravidla lesního zákona bylo nutné považovat za specifická (jak uvádí vlastníci lesů), pak by měly mít před obecnými pravidly přednost. Proto se domnívám, že nároky, které jsou vznášeny proti vlastníkům ČOV, a nikoliv proti jejich provozovatelům, jsou vznášeny proti nesprávným osobám a žaloby by z toho důvodu měly být zamítny.

Slabiny vznášených nároků

Ovšem vznášené nároky v sobě mohou mít mnoho slabých míst nejen co do adresáta nároku, nýbrž i co do věcné podstaty případu. Připomeňme si zde, co již bylo vyloženo výše, že právní odpovědnost za škodu z provozní činnosti běžného i provozu zvláště nebezpečného má povinné tři prvky, a to 1) protiprávnost, 2) vznik škody a 3) příčinný vztah mezi protiprávností a vznikem škody.

Dodejme zároveň, že nárok na náhradu nemůže být formulován obecně typu „vy znečišťujete ovzduší a nám kvůli tomu hynou lesy za tolik a tolik Kč“, nýbrž „vy provozujete ten a ten zdroj znečištění ovzduší, vypouštíte z něj takové a takové znečišťující látky v ročním objemu tom a tom, přičemž nám kvůli tomu hyne les ten a ten a úbytek jeho hodnoty je xy Kč, což prokazujeme tak a tak“.

Prvním slabým místem může být to, zda vůbec na zasažených lesích nějaké škody nastávají, a to na kterých konkrétně. Vlastník lesa by měl přinést konkrétní důkaz o poškození jednotlivých stromů a jednoznačný rozbor jejich příčin. Vlastník lesa má právními předpisy stanovenou povinnost dostatečně dokumentovat stav a vývoj lesních porostů, s předložením dostatečně ověřitelné fotodokumentace by tak neměl mít větší problém.

Druhým slabým místem může být to, co je příčinou vzniku škod na lesích. Z odborných prací, které jsou volně k dispozici na internetu, vyplývá, že příčin chřadnutí porostu může být celá řada, obvykle se pak jedná o příčiny, které jsou dlouhodobé. Studie se shodují na tom, že teprve až poté, co intenzita jejich synergického efektu přesáhne únosnou mez, začne tzv. proces defoliace, tj. opadávání listů či jehlic, který následně vede v krajním případě i k uhynutí stromu. Tato skutečnost rozevívá pomyslné nůžky mezi vyhláškami, podle kterých vlastníci lesa škodu vyčíslují (viz níže), a realitou v terénu. Vyhlášky totiž vycházejí z myšlenkového schématu osmdesátých let minulého století, kdy byl bezprostřední vliv imisí ze spalování hnědého uhlí (tj. před ekologizací elektráren a tepláren, která proběhla až v 90. letech) v terénu jednoznačně seznatelný a kdy jiné příčiny škod na lesích, např. automobilismus, byly zcela bagatelní. Proto jsou tyto předpisy pro současný stav téměř nepoužitelné.

Mezi hlavní škodlivé činitele zdraví stromů můžeme řadit činitele přírodní, jako je přemnožení lesní zvěře, která stromy okusuje. Škody na zdraví stromů mohou působit další přirození škůdci jako jsou dřevokazné houby či hmyz. Mezi antropogenní příčiny můžeme do určité míry řadit přízemní ozon, který je důsledkem znečištění ovzduší hlavně z automobilismu, znečištění ovzduší z průmyslové činnosti (mezi což můžeme řadit i exhalace z ČOV).

Ovšem na zdraví lesů se podepisuje také způsob, jakým se s lesy v posledních staletích hospodáří. Odborné studie se shodují na tom, že dochází k výsadbě stromů do klimaticky/geograficky nevhodného prostředí. Nejvýrazněji se to projevuje u původně severoamerického smrku pichlavého, který je decimován parazitní houbou kloubnatkou. Nejvýznamnější příčinou odumírání smrkových porostů v nižších a středních polohách je v posledních letech stres způsobený vlnami extrémních veder v kombinaci se suchem, což můžeme přičítat globální změně klimatu.

Další významným antropogenním faktorem, který se negativně podepisuje na zdraví lesa, je také to, že za několik staletí umělého pěstění smrkové monokultury došlo k mnohokrát opakované výsadbě stále stejného druhu stromů na témže stanovišti, čímž je zde lesní půda jednostranně vyčerpávána. Stav lesní půdy umocňuje i neustálé odvážení takřka veškeré dřevní hmoty mimo les, aniž by byly živiny do lesa vraceny jinou cestou.

Některé z uvedených příčin jsou příčinami přirozenými, které by les tak jako tak poškozovaly. Rovněž tak je potřeba uvážit i to, že za některé z antropogenních příčin je odpovědný vlastník lesů: Přemnožení zvěře je výsledek nevhodného výkonu práva myslivosti, které vykonává právě vlastník lesa coby honitby. Mnohokrát opakovaná výsadba smrkové monokultury, a to i na stanovištích, které k tomu nejsou vhodné, poměr obnovy jehličnatých a listnatých lesů byl cca 2:3 ve prospěch jehličnanů, jakož i odvážení takřka veškeré dřevní hmoty mimo les vypovídá o nerespektování základních pravidel udržitelného hospodaření v lesích.

Problém příčinnosti

Ten, kdo tvrdí, že jeho les byl poškozen emisemi z té které ČOV, musí tvrdit a prokázat, že z ní do ovzduší byly vypuštěny emise, že na lesích z emisí tohoto typu vznikly škody a že mezi emisemi z této ČOV a škodami je příčinná souvislost.

Připusťme, že se podaří prokázat, jaké emise unikly z ČOV a že emise tohoto typu se podílely na

poškození konkrétního lesa. Prokázat souvislost mezi konkrétními emisemi a imisemi už může být poměrně značný problém, při němž se vychází z údajů o směru a rychlosti vanutí větrů atp.

Ovšem největším problémem je prokázání příčinnosti. Škody na lesích vznikají procesem popsaným v řadě odborných studií, které se shodují na tzv. Manionově spirále nemoci. Z této teorie plyne, že na les působí celá řada vlivů, příčin škod. A že jedna bez ostatních by žádná z příčin v této míře les nemohla poškodit, nýbrž že poškození lesa je výsledkem jejich synergického působení vedle sebe nebo postupně po sobě. Je proto pochopitelné, že provozovatel ČOV nemůže být za účinek ostatních příčin škod na lesích odpovědný jen proto, že jejich působení umožnil nebo umocnil emisemi ze své ČOV.

Podle občanského zákoníku by provozovatel ČOV odpovídal za škody na lesích spolu s ostatními producenty imisí a dalšími škůdci společně a nerozdílně čili by mohl být žalován o plnou výši náhrady škody s tím, že se s ostatními spoluškůdci vyrovná podle výše svých podílů. S ohledem na to, že škody nebyly způsobeny společným jednáním těchto osob, by však mohl provozovatel ČOV dosáhnout toho, aby soud jeho odpovědnost za škodu separoval od odpovědnosti ostatních škůdců, od spoluzavinění samotného vlastníka lesa, případně od nikým nezaviněných přírodních vlivů (hmyz, mráz, sucho, ozon atd.), tedy aby platil jen za svůj podíl na způsobené škodě.

Problém výše náhrady škody

Vlastníci lesů po škůdcích požadují náhradu škody na lesním porostu několikerého druhu - náhradu škody spočívající v předčasném smýcení lesního porostu čili předčasnou těžbu dřeva, za zničení porostu čili rozdílu ceny lesa před a po jeho zničení, ze snížení přírůstu a nakonec i ze snížení produkce čili za nedobrovolnou druhovou změnu lesa.

Způsob výpočtu náhrady jednotlivých škod je stanoven vyhláškou č. [55/1999](#) Sb. zvláště pro jednotlivé typy poškození, přičemž celková škoda na lese je součtem všech dílčích škod. Samozřejmým předpokladem pro výpočet výše škody je objektivně vzniklá škoda. Vyhláška předpokládá, že, údaje, které budou použity, odpovídají skutečnému stavu v terénu. Je nutné si totiž přiznat, že při stanovování výše náhrady škody je možné působit na výsledek tím, že jednotlivé náhrady škod jsou stanovovány pouhým odhadem stavu skutečného a stavu hypotetického, kdyby k imisím nedošlo, což je obojí poměrně značně neexaktní.

Zásadní slabinou všech dílčích výpočtů je, že chybí způsob, jak v nich zohlednit vliv dalších škodlivých faktorů čili že chybí metodika posuzování míry účinků jednotlivých škodlivých vlivů. Pakliže hodlá vlastník lesa požadovat náhradu škody v určité výši, měl by být schopen prokázat, že škoda v terénu skutečně vznikla a že se jednalo o škodu způsobenou určitou konkrétní imisí přičitatelnou konkrétnímu imisnímu zdroji. Opačný postup by byl v rozporu s předmětnou vyhláškou i občanským zákoníkem.

Nadto v případě škod ze snížení přírůstu lesního porostu je stanoveno, že se má náhrada vypočítávat v závislosti na pásmech ohrožení lesa, které jsou stanoveny v lesnických mapách podle vyhlášky č. [78/1996](#) Sb. Tyto mapy mají být veřejně přístupné na okresních úřadech čili dnes na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností. Telefonním průzkumem na několika z těchto úřadů bylo zjištěno, že nic takového nemají. Dalším problémem je, že není stanoveno, jak často mají být pásma ohrožení v lesnických mapách aktualizována. Je tedy možné, že výpočet výše škody vychází z pásem ohrožení starých třeba i přes dvacet let.

Věrohodnost výpočtů náhrad škod je těmito důvody velmi vážně ohrožena.

Závěrem

Je zřejmé, že vznesené nároky na náhradu škody budou skutkově i právně velmi složitými případy, které budou vyžadovat úzkou spolupráci právníků a techniků z ČOV a velmi pravděpodobně se nevyhnují ani pomoci ze strany soudních znalců z oborů čistoty ovzduší a zdraví lesa. Náklady na to budou nemalé. Nabízelo by se proto požadované náhrady škod bez boje zaplatit a platit je ze zisku z provozování ČOV. Náhrady škod však nelze přenést coby nákladovou položku do kalkulace ceny čištění odpadních vod.

Je však potřeba si uvědomit, že nároky na náhradu škody na lesích, jejichž opodstatněnost mlčky uznáme tím, že požadované částky jednou zaplatíme, budou požadovány od teď každým rokem znovu a znovu, zatímco částka na vyvrácení vzneseného nároku bude vynaložena jen jednou, byť třeba postupně. Proto je potřeba v souladu s principem péče řádného hospodáře situaci pečlivě uvážit a na miskách pomyslných vah proti sobě postavit jednorázový náklad a např. dvacetiletý či padesátiletý výhled placení ročních náhrad škod.

V případě ČOV, které není možné prohlásit za provozy zvláště nebezpečné, by mělo k vyvrácení opodstatněnosti nároku na náhradu škody postačit, aby provozovatel ČOV prokázal, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo, viz výše.

V případě ČOV, které budou shledány za provozy zvláště nebezpečné, nezbyde než nárok na náhradu škody odvrátit poukazem na jeho jednotlivá slabá místa. Ideální by bylo nabídnout soudu důkaz vyvracející nárok co do samotného základu, např. že les, který by měl být imisemi z předmětné ČOV poškozen, je zcela zdravý, resp. imise z této ČOV takto daleko již působit nemohou apod.

Pokud by se nepodařilo nárok zpochybnit co do jeho základu, je nutné se pokusit nárok zpochybnit aspoň co do jeho výše poukazem na to, že poškození lesa je v daném případě zapříčiněno více faktory a že míru účinků ostatních příčin vznesený nárok podceňuje na úkor míry účinků imisí z ČOV.

JUDr. Pavel Rubeš, Ph.D.,

nezávislý lektor a konzultant v oboru vodovodů a kanalizací

e-mail: jaknavak@gmail.com

[1] K tomu Poslanecká sněmovna dne 25. listopadu 2011, vysvětlení předkladatele návrhu stávajícího znění OZ: „Pokud je nějakému provozu únik škodlivých látek do jeho okolí vlastní, typu elektrárna atd., nejde mu objektivně zcela zabránit a dochází k němu za dodržování požadavků zejména právních předpisů na ochranu zdraví a životního prostředí, pak se nejedná o případ, kdy nastává odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným, ale bude se postupovat podle ustanovení o odpovědnosti za škodu z provozní činnosti. To by ten provoz - továrna, elektrárna musela vybuchnout, musel by tam nastat takovýto nějaký mimořádný stav. Pak by nastoupila odpovědnost řekněme za nebezpečný provoz. Dodávám k tomu ještě, že odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným nastává pouze, pokud je způsobena zdrojem zvýšeného nebezpečí, tedy kupříkladu výbušninami nebo žíravinami. Takovým zdrojem zvýšeného nebezpečí není zařízení spalující paliva v souladu s právními předpisy.“

Další články:

- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #12: Skrytá slabina úspěchu: zakladatelský paradox v řízení bohatství](#)
- [Prémiový rezidenční komplex Bakers Court přináší na realitní trh komfortní bydlení s 5* službami](#)
- [ESG Simple jako praktická opora pro ESG reporting malých a středních podniků](#)
- [Partner BBH Tomáš Sedláček obdržel prestižní ocenění „Lawyer of the Year“ na IFLR Europe Awards 2026 v Londýně](#)
- [LEAGLE.ONE: Kdo pomůže dětem vybrat správnou cestu, když dnešní profese zítra nemusí existovat?](#)
- [Jindřich Fuka novým advokátem Aegis Law](#)
- [LEAGLE.ONE: Advokacie po nástupu AI: Kdo se přizpůsobí, získá náskok. Kdo ne, může zůstat pozadu](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Český Deloitte Legal posiluje: Jiřina Procházková jmenována CE partnerkou](#)
- [V lednu přišel šok. Ze seznamu zmizely tisíce soudních překladatelů](#)
- [LEAGLE.ONE: Triangle Family Office #11: Mezigenerační převod majetku: Největší chyba je neudělat nic](#)